

OBSAH

Studie

- PETR ČORNEJ, Kočička, Kurvička, Kokot a Múdrá Hlavička
aneb Staroměstští řezníci v husitské revoluci7
- PETR KREUZ, Kouzelnictví a jeho pronásledování v jagellonské Praze.
Příspěvek k počátkům kouzelnických a čarodějnických procesů
v Čechách.....131
- GARY B. COHEN – TOMÁŠ RATAJ (ED.)
DENKSCHRIFT DER DEUTSCHEN IN PRAG (1916) – PAMĚTNÍ SPIS
PRAŽSKÝCH NĚMČŮ (1916). EDICE S ČESKÝM PŘEKLADEM.....165
- GARY B. COHEN, Politický kontext vzniku pamětního spisu
pražských Němců (1916). Úvodní studie
(přeložila Veronika Knotková) 166
- TOMÁŠ RATAJ, Úvodní slovo editora (autorství, předlohy,
ediční zásady)..... 178
- Denkschrift der Deutschen in Prag (1916)..... 183
- Pamětní spis pražských Němců (1916) (přeložil Tomáš Rataj).....221
- JANA KONVIČNÁ, Eduard Šebesta & Václav Vojtíšek:
dva osudy z jednoho archivu 261
- NINA LOHMANN, Kdo byli pražští Němci v letech 1939–1945? 299

Materiály

- MARTIN MUSÍLEK, Rodina od Věže a její městské rezidence.
Příspěvek k dějinám staroměstského domu čp. 403/I..... 333
- MIROSLAVA PŘIKRYLOVÁ, Sbírká fotografií Archivu hl. města Prahy –
o jejím původu a fotografech 349
- * * *
- VÁCLAV LEDVINKA, In memoriam Františka Holce (1925–2011)..... 391

Recenze

- Jiří Stočes, Pražské univerzitní národy do roku 1409
(*Dominik Budský*)..... 394
- Roma – Praga, Praha – Řím. Omaggio a Zdeňka Hledíková, (edd.)
Kateřina Bobková-Valentová – Eva Doležalová – Eva Chodějovská –
Zdeněk Hojda – Martin Svatoš (*Pavel Krafl*)..... 397

Marie Vachenauer, Der Fall Simon Abeles. Eine kritische Anfrage an die zugänglichen Quellen (<i>Onařej Bastl</i>).....	398
Alena Mísková, Josef Pfitzner (1901–1945). Prameny k životu a dílu sudetoněmeckého historika a politika / Josef Pfitzner (1901–1945). Quellen zu Leben und Werk des sudetendeutschen Historikers und Politikers (<i>Jiří Pešek</i>)	403
Tomáš Malý, Smrt a spása mezi Tridentem a sekularizací. Brněnští měšťané a proměny laické zbožnosti v 17. a 18. století (<i>Kateřina Jiřová</i>)	404
Tomáš Malý – Vladimír Mañas – Zdeněk Orlita, Vnitřní krajina zmizelého města. Náboženská bratrstva barokního Brna (<i>Ludmila Sulitková</i>).....	407
Das Preßburger Protocollum Testamentorum 1410 (1427)–1529. Teil I. 1410–1487, (Hrsg.) Judit Majorossy – Katalin Szende (<i>Petr Kreuz</i>)	412
Gerald Mülleder, Zwischen Justiz und Teufel. Die Salzburger Zauberer-Jackl-Prozesse (1675–1679) und ihre Opfer (<i>Petr Kreuz</i>).....	415
Mathis Leibetseder, Die Hostie im Hals. Eine „schröckliche Bluttat“ und der Dresdner Tumult des Jahres 1726 (<i>Petr Kreuz</i>)	422
Italienische Anteile am multikulturellen Wien, (Hrsg.) Josef Ehmer – Karl Ille (<i>Martina Power</i>).....	426
Moritz Csáky, Gedächtnis der Städte. Kulturelle Verflechtungen – Wien und die urbanen Milieus in Zentraleuropa (<i>Tomáš Kavka</i>)	430
Stadtgestalt und Öffentlichkeit. Die Entstehung politischer Räume in der Stadt der Vormoderne, (Hrsg.) Stephan Albrecht (<i>Michaela Antonín Malaníková</i>)	434
Marie Tošnerová, Kroniky českých měst z předbělohorského období. Úvod do studia městského kronikářství v Čechách v letech 1526–1620 (<i>Jiří Pešek</i>)	439
Pavel B. Kůrka, Kostelníci, úředníci, měšťané. Samospráva farnosti v utrakvismu (<i>Olga Fejtová</i>).....	444
Roelandt Savery: malíř ve službách císaře Rudolfa II., (ed.) Olga Kotková (<i>Martina Obrazová</i>).....	448
Kultura jako nositel a oponent politických záměrů. Německo-české a německo-slovenské kulturní styky od poloviny 19. století do současnosti, (eds.) Dušan Kováč – Michaela Marek – Jiří Pešek – Roman Prahl (<i>Veronika Knotková</i>).....	451
JITKA HOLÍKOVÁ, Výběrový soupis pragensií za léta 2010–2011	455
Seznam vyobrazení	581
Seznam autorů	586

PETR ČORNEJ

KOČIČKA, KURVIČKA, KOKOT A MÚDRÁ HLAVIČKA ANEB STAROMĚŠTŠTÍ ŘEZNÍCI V HUSITSKÉ REVOLUCI

Bádání nad tématem začalo otázkou, zda se podaří jmenovitě identifikovat řezníky, kteří roku 1420 zabránili radikálním husitům ve zničení komplexu minoritského kláštera a kostela sv. Jakuba na Starém Městě pražském. Zdejší řezníci se sice jako celek přihlásili na počátku revoluce k husitskému programu, přesto však měli na záchraně církevního areálu bytostný zájem. V jeho prostorách byli totiž pohřbeni představitelé řeznického cechu, spjatí příbuzenskými vztahy. Volba místa jejich posledního odpočinku měla svou logiku, protože svatojakubský klášter stál v sousedství řeznických obydlí (soustředěných především v Rybné, Masné, Týnské a Štupartské ulici, respektive v Dlouhé třídě) i staroměstských masných krámů, rozdělených na krámy německé a české. Kolem roku 1400 však původní etnické členění postrádalo opodstatnění, protože řezničí synové a dcery uzavírali mezi sebou sňatky bez ohledu na národnostní původ a zohledňovali především fakt, že řeznické řemeslo bylo (stejně jako v jiných českých i zahraničních městech) v zásadě dědičné.

Tento fakt vysvětluje, proč na počátku husitské revoluce zaujal staroměstský řeznický cech jednotný postoj a zřejmě žádný z jeho členů nepustil Prahy ani nebyl postižen konfiskací majetku. V tomto směru byli řezníci mezi staroměstskými řemeslnickými cechy výjimkou. Naopak, ze zaboru pozemkového majetku církevních institucí řada z nich profitovala. Přesto nebyly vztahy mezi staroměstskými řezníky v revolučním období bezproblémové. Část z nich, seskupená kolem osoby Hensla Kluga, se hlásila k umírněnému husitství a byla nakloněna spolupráci s českými katolíky, zvláště s katolickou šlechtou. V této linii pokračoval po skončení husitské revoluce Henslův syn Materna i jeho zeť Jan Poláček. Druhý okruh, soustředěný kolem Mikuláše Frolicha a jeho potomků (mezi nimi vynikl Jan Frolich, blízký kazateli Janu Želivskému), se profiloval v důsledně husitském duchu. Na sklonku revoluce Frolichové na řeznické řemeslo rezignovali a dali přednost vlastnictví statků na venkově.

V průběhu revoluce počet řezníků na Starém Městě rostl, což bylo v souladu s posilováním potravinářských i oděvních řemesel a poklesem významu řemesel luxusních. Jestliže v roce 1419 žilo ve staroměstském areálu 25 řezníků, v létě 1434 vzrostl jejich počet na 35 osob, které vlastnily přibližně 50 domů. V průměru tak připadal jeden řeznický mistr na 100 obyvatel.

Významu řezníků odpovídalo jejich zastoupení v osmnáctičlenné staroměstské radě. V revolučních a porevolučních časech nebylo zvláštností, že v ní zasedali dva až tři řezníci.

Postavení a prestiž staroměstského řeznického cechu našly po skončení husitské revoluce adekvátní výraz při jeho prezentaci na veřejnosti. Ve slavnostních průvodech staroměstských řemeslníků náleželo řezníkům první místo, zvýrazněné ještě jejich cechovním znamením. Byl jím bílý (respektive) stříbrný lev, jehož podoba se postupně přiblížila vzhledu českého královského lva. Na řeznické korouhvi pak byla zobrazena scéna, připomínající údajnou pomoc, kterou řezníci poskytli králi Janovi Lucemburskému při vstupu do Prahy v prosinci 1310. Tato událost, kterou soudobé prameny nezmiňují, je pravděpodobně fikcí zrozenou až v 15. století. Prestižní místo staroměstských řezníků bylo trnem v oku sladovnickému cechu, jenž byl podstatně početnější, leč v porevolučních průvodech mu příslušelo pořadí až v druhé polovině. Ve zřejmé snaze vylepšit tuto nelichotivou pozici stvořili sladovníci pověst, že jejich předchůdci v době husitské revoluce zachránili před zničením Svatovítský chrám s hrobem sv. Václava, jehož postavu měl sladovnický cech ve znaku. Existenci pověsti dokládá monumentální svatováclavský svícen, objednaný kolem roku 1530 pro kapli sv. Václava ve Svatovítské katedrále staroměstským sladovnickým cechem a opatřený pamětním nápisem upomínajícím fiktivní událost z roku 1420. Není vyloučeno, že v reakci na úsilí sladovnického cechu provedli staroměstští řezníci korunovací svého lva, který později do předních tlap obdržel tradiční řeznický pracovní nástroj – širokou sekeru.

Název studie je záměrně složen z několika přízvisek, jež veřejnost propůjčila staroměstským řezníkům a která se v mnoha případech fakticky proměnila v dědičná příjmení. Ta namnoze vypovídají o vlastnostech a vzhledu řeznických mistrů, nepřehlédnutelných i charakteristických postav pozdně středověké Prahy.

PETR KREUZ

KOUZELNICTVÍ A JEHO PRONÁSLEDOVÁNÍ V JAGELLONSKÉ PRAZE

PRÍSPĚVEK K POČÁTKŮM KOUZELNICKÝCH A ČARODĚJNICKÝCH PROCESŮ V ČECHÁCH

Studie přibližuje případy kouzelnictví, které se odehrály v období od konce 15. do 20. let 16. století v Praze. Tyto případy představují ve vývoji kouzelnických a čarodějnických procesů v Čechách počáteční, nicméně nepominutelnou fázi. Právě v jagellonské době se v českých zemích, v samotných Čechách a také v Praze poprvé setkáváme s procesy s domnělými pachateli kouzelnictví (škodlivé magie), které skončily jejich odsouzením, a to někdy dokonce i k trestu smrti. Případně veřejně pronesené obvinění z páchání škodlivého kouzelnictví v podobě rozličných „čar“ a pověřených magických úkonů se tak stalo nebezpečným nařčením, neboť na rozdíl od dřívější doby jednoznačně šlo o obvinění z hrdelního deliktu. Tento vývoj v Čechách odstartovala nebyvale rozsáhlá (a do té doby i později ojedinělá) kouzelnická panika v Praze roku 1498, jejímiž přímými či nepřímými účastníky se stalo sto osob, z nichž nejméně pět bylo popraveno. Pražská panika z roku 1498 byla natolik rozsáhlá a působivá, že vzpomínku na ni nemohly v kolektivní paměti obyvatel města po mnoho let překrýt ani dramatické události na počátku 16. století. Na jakékoli veřejné obvinění ze škodlivých magických praktik bylo od té doby žádoucí reagovat jako na urážku na cti, tedy soudní žalobou. Kouzelnictví jakožto trestněprávní delikt tak postupně od přelomu 15. a 16. století vstoupilo do každodennosti českých měst a její součástí zůstalo po celou předbělohorskou dobu. Delikt čarodějnictví naproti tomu můžeme v českých zemích zaznamenat v jednotlivých, nepříliš četných případech až od druhé poloviny 16. století, ve větším rozsahu pak teprve v době pobělohorské.

Těžiště studie představuje detailní rozbor třech sporů vedených pro urážku na cti, v nichž se žalující osoba bránila proti nařčení z kouzelnictví (škodlivé magie). Přílohu studie tvoří kritická edice zápisů týkajících se nařčení z kouzelnictví v knize nálezů (*liber sententiarum*) Starého Města pražského z let 1479–1531 (Archiv hlavního města Prahy, Sběrka rukopisů rukopis č. 1129), v knize nálezů spojených pražských měst z let 1519–1526 (rkp. č. 1129) a v knize svědomí (*liber testimoniorum*) spojených pražských měst z let 1523–1527 (rkp. č. 1047).

DENKSCHRIFT DER DEUTSCHEN IN PRAG (1916) – PAMĚTNÍ SPIS PRAŽSKÝCH NĚMČŮ (1916)

EDICE S ČESKÝM PŘEKLADEM

GARY B. COHEN, Politický kontext vzniku pamětního spisu pražských Němců (1916) – úvodní studie

TOMÁŠ RATAJ, Úvodní slovo editora (autorství, předlohy, ediční zásady)

Pamětní spis pražských Němců představuje důležitý a dosud neznámý pramen k dějinám německojazyčné menšiny v Praze. Vlastní edice textu je doprovázena českým překladem, úvodní studií z pera Gary B. Cohena a ediční a vydavatelskou poznámkou Tomáše Rataje.

Text předkládaného pamětního spisu pochází ze strojopisného originálu z roku 1916. Autorství, datace ani přesné okolnosti, které vedly ke vzniku tohoto dokumentu, nejsou zcela jasné. Předložený exemplář pamětního spisu byl původně částí osobní knihovny dr. Josepha Marii Baernreithera (1845–1925), v roce 1929 byl získán Ústavem světového hospodářství a námořní dopravy [Institut für Weltwirtschaft und Seeverkehr] v Kielu. Dokument z roku 1916 představuje návrhy a odůvodnění nového uspořádání politických a správních vztahů mezi Čechy a Němci v Praze, které měly být zavedeny po skončení první světové války.

Ačkoliv byl pamětní spis sestaven za první světové války, nezabývá se sociálními a hospodářskými obtížemi té doby. Je rozdělen do tří částí. Krátký úvod shrnuje hlavní body nového uspořádání politických vztahů mezi německými a českými národními komunitami v Praze po skončení první světové války, následuje přehled historického významu Němců v Praze a delší pojednání o nových navrhovaných politických opatřeních. Historický přehled je silně zaměřen na středověký původ pražské německojazyčné populace, její doložené významné hospodářské a politické úspěchy a dlouhou historii jejích právních výsad, které jí byly udělovány jako obyvatelstvu zřetelně odlišovanému státní mocí. To vše mělo ukázat, že německojazyčná menšina měla starý původ. Tento nacionalistický historický narativ samozřejmě představuje německý protějšek k dobře vžitému českému nacionalistickému pojetí historie, které vzniklo během druhé poloviny 19. století a které také hledalo ve středověku původy českého

přesvědčení o občanských a náboženských právech a oddanosti Čechů demokracii a pevnému právnímu řádu v zemích České koruny.

Spis z roku 1916 vesměs představuje nacionálně liberální politické názory Německého casina v Praze a různých politických organizací, které k němu byly připojeny. Casino odporovalo extrémně nacionalistickým požadavkům a antihabsburským, protikatolickým a antisemitským postojům německých nacionalistů a pangermánským silám v Čechách a v císařském Rakousku. Avšak do první světové války se pohledy na německou identitu mezi německými liberály v Praze a jinde v Rakousku rozvinuly do esenciálního vnímání němectví založeného na proklamované dlouhodobé historické kontinuitě německojazyčné populace se zřetelem k sociální přítomnosti a kultuře, ukotvené z velké míry v etnickém původu. Návrhy v pamětním spise z roku 1916 na nové uspořádání politických vztahů mezi německou menšinou a českou většinou v Praze a na nový způsob tamní reprezentace obyvatelstva jsou živým dokladem pokračujícího rozvoje politických idejí a aktivit během první světové války.

JANA KONVIČNÁ

EDUARD ŠEBESTA & VÁCLAV VOJTÍŠEK: DVA OSUDY Z JEDNOHO ARCHIVU

Eduard Šebesta (1879–1933) a Václav Vojtíšek (1883–1974) se na půdě pražského městského archivu potkávali od prvního decennia 20. století. Přestože společně strávili ve službách pražské obce bezmála čtvrt století, obecné povědomí o jejich životě i pracovní činnosti je různé: zatímco Václav Vojtíšek, v pořadí pátý archivář pražského městského archivu, patří mezi známé a výrazné osobnosti archivní i historické vědy, s osudy a prací Eduarda Šebesty je obeznámen málokdo. I proto je jedním z úkolů předkládané studie zmapování životních osudů Eduarda Šebesty.

Šebesta a Vojtíšek pocházeli z různých sociálních poměrů, oba však vystudovali historii a zeměpis na Filozofické fakultě Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze, kde také oba obhájili doktorát (Šebesta navíc absolvoval Institut pro rakouský dějezpyt ve Vídni). Šebesta po studiích krátce působil v místodržitelském archivu, odkud v roce 1907 přešel do Archivu města Prahy, kde byl posléze jmenován archivním adjunktem. V archivu se poprvé setkal s Václavem Vojtíškem, v té době ještě studentem, který byl v prosinci 1909, a to i díky iniciativě Šebesty, přijat do městského archivu jako oficiální pomocná vědecká síla. Zaměstnáním dvou mladých, vysokoškolsky vzdělaných pracovníků, z nichž Vojtíšek se zabýval středověkem a Šebesta se orientoval na dějiny 18. a první poloviny 19. století, měla být do jisté míry vyřešena i špatná personální situace pražského archivu, což se ovšem nestalo. Počáteční slibně se rozvíjející vztahy mezi mladými kolegy se záhy zhoršily a postupně přerostly v animozitu, jež přetrvala celá desetiletí. Archivář Josef Teige se tuto situaci pokusil vyřešit pověřením Eduarda Šebesty správou a zpracováním k archivu nově přičleněné staré magistrátní spisovny (1912), spory však neutichly a personální situace v městském archivu se stala důvodem k opětovnému osamostatnění staré magistrátní spisovny (1920), jejímž představeným se stal dosavadní archivní adjunkt Eduard Šebesta. Vzájemná nevráživost mezi Eduardem Šebestou a Václavem Vojtíškem, jenž se stal v roce 1921 v pořadí pátým pražským městským archivářem, však pokračovala i nadále a ovlivňovala osudy staré magistrátní spisovny až do Šebestovy smrti v roce 1933. Po ní došlo k definitivnímu připojení staré magistrátní spisovny k Archivu města Prahy.

Konfrontací životních osudů Eduarda Šebesty a Václava Vojtíška se autorka snaží odpovědět na otázku, co bylo příčinou mnohaleté nenávisti

mezi oběma protagonisty. Dochází k závěru, že s největší pravděpodobností nešlo o žádný konkrétní střet, se kterým by se jeden či druhý nedokázali vyrovnat, nýbrž o souhru řady okolností, z nichž některé nejsou na první pohled vůbec patrné a vyčíst je můžeme pouze mezi řádky.

NINA LOHMANN

KDO BYLI PRAŽŠTÍ NĚMCI V LETECH 1939–1945?

Cílem této studie je precizovat a ověřit údaje o počtu německého obyvatelstva protektorátní Prahy a podat předběžnou zprávu o jeho klíčových charakteristikách. Využity tak byly především doklady o úmrtích a doklady o porodech Německého matričního úřadu v Praze v měsících dubnu a říjnu 1940 a 1944, uložené v Archivu hlavního města Prahy. I když nám chybějí ověřitelné údaje o celkovém počtu Němců, kteří v Praze válečných let žili, takže provedené sondy není možno spolehlivě zasadit do celkového kontextu, přesto vyhodnocení zmíněných pramenů umožnilo charakterizovat především dynamiku proměn německé populace hlavního města: Počet pražského německého obyvatelstva, tvrdě postiženého nejprve politickou i rasovou emigrací velkých skupin německy mluvících občanů a následně rasově motivovanými deportacemi a politickými represemi nacistů, během válečného období podstatně rostl. Byl to důsledek především okupačními úřady cíleně podporované, dynamicky rostoucí imigrace z Říše.

Struktura „německé Prahy“ se tak v okupačních letech dalekosáhle proměnila. Oba analyzované prameny to zrcadlí velice intenzivně mj. na příkladu konfesijní příslušnosti, profesní struktury a sídelní sítě. Některé otázky zatím v předkládané studii nebyly tematizovány. K nim patří např. velikost rodin, bytové poměry, sociální a věková struktura, dětská úmrtnost i příčiny úmrtí dospělých, podchycených zkoumanými prameny. Ke všem těmto otázkám by bylo možno získat ze jmenovaných pramenů zajímavé informace. Nejde však jen o další rozpracovávání naznačených analýz při průběžném zvyšování počtu zkoumaných případů a tedy i zvyšování statistické průkaznosti zatím namnoze jen naznačených závěrů, resp. o kombinaci dosud statisticky slabě zastoupených parametrů, která poté umožní klást nové otázky. Nabízí se možnost integrovat do výzkumu pražské německé populace válečné doby i další sériové prameny uložené v Archivu hlavního města Prahy a v Národním archivu, které mohly být v překládané studii zatím pouze zmíněny. Jejich zapojení do výzkumu však jednoznačně umožní předložit veskrze komplexní obraz životní reality pražské německé komunity okupačních let a jejích proměn – do velké míry motivovaných výhledovým konceptem cílené germanizace Prahy coby „starého německého města“.

MARTIN MUSÍLEK
RODINA OD VĚŽE A JEJÍ MĚSTSKÉ REZIDENCE

PŘÍSPĚVEK K DĚJINÁM STAROMĚSTSKÉHO DOMU ČP. 403/I

Dosavadní bádání předpokládalo, že věžovitý dům Mikuláše I. od Věže, který sehrál významnou úlohu v dějinách města zejména během bojů o přemyslovské dědictví (1306–1310), se nacházel nedaleko dnešní Prašné brány. Na základě výpovědi písemných pramenů lze však tento dům ztotožnit s domem čp. 403/I, který stojí v dnešní Rytířské ulici. Zbraslavská kronika podobně jako kronika tak řečeného Dalimila shodně uvádějí, že dům se nacházel na Novém tržišti. Přestože Mikuláš I. na počátku 14. století vlastnil ve městě několik domů, ze zápisů v nejstarší staroměstské knize a kronice Františka Pražského je zřejmé, že trvale sídlil pouze ve svém domě na Novém tržišti (dnes Havelské tržiště), ze kterého zřejmě ovládal přílehlou bránu. Lokace tohoto domu do blízkosti dnešní Prašné brány je v rozporu s výpovědí narativních pramenů. Ty totiž hovoří o tom, že vojsko Jana Lucemburského na počátku roku 1310 zaútočilo na město ze dvou stran – u brány Na Františku a v místě domu Mikuláše I. od Věže, kde mu byl kladen největší odpor. Brána na místě dnešní Prašné brány se však nachází na stejné straně městských hradeb jako původní fortna Na Františku. Navíc pro žádný z domů v okolí brány není doloženo, že by jej vlastnil Mikuláš I. od Věže nebo některý z jeho potomků. Naopak jako nejstarší známý majitel domu čp. 403/I se v soudní knize s trhovými zápisy uvádí Mikulášův stejnojmenný vnuk. Ve věžovitém domě čp. 403/I s největší pravděpodobností pobývala Anna Přemyslovna, v tomto úseku hradeb byl pokusům Jana Lucemburského zmocnit se města kladen nejtuzší odpor, někde v okolí tohoto domu Velflovici uzavřeli Vítka z Landštejna a jeho družinu řetězem. Z tohoto domu ovládali přílehlou Havelskou městskou bránu, o níž se zmiňují Petr Žitavský a rovněž Beneš Krabice z Weitmile. Její existence je mimoto doložena i dalšími prameny. V rozporu s tímto tvrzením není ani nástěnná malba, vytvořená nespíše na konci 15. století, jež patrně zachycuje Havelské město z ptačí perspektivy, přičemž daný dům čp. 403/I tvoří její pomyslný střed. O tom, že tento dům lze ztotožnit s rodovým domem rodiny od Věže, svědčí i jeho poloha. Ležel totiž v těsné blízkosti kostela sv. Havla, k jehož některým oltářům vlastnila tato rodinná větev patronátní práva. Zřejmě se zde nacházela také rodinná nekropole, protože někdy před rokem 1347 zde byl pohřben jeden ze členů rodiny – Jeklin od Věže.

MIROSLAVA PŘIKRYLOVÁ

SBÍRKA FOTOGRAFIÍ ARCHIVU HL. MĚSTA PRAHY - O JEJÍM PŮVODU A FOTOGRAFECH

Sbírka fotografií Archivu hlavního města Prahy (AMP) patří mezi největší svého druhu – téměř 150 000 kusů pozitivů, negativů, diapozitivů a CD-ROMů. Základ tvoří fotografický materiál vzniklý převážně činností institucí zřízených magistrátem hlavního města Prahy: Komise pro soupis stavebních, uměleckých a historických památek královského hlavního města Prahy a jejího nástupce Památkového sboru hl. města Prahy, městského stavebního archivu, městského stavebního úřadu, stavebního referátu a dalších magistrátních odborů. Od roku 1924 se takto nashromážděný obrazový materiál postupně přesouval do AMP, který od svého vzniku roku 1851 až do konce 2. světové války sídlil přímo na Staroměstské radnici.

Autory snímků sbírky jsou především profesionálové. Se jmény věhlasných fotografů staré Prahy 19. století se ve sbírce nesetkáváme příliš často – s výjimkou Jindřicha Eckerta. Po několika kusech snímků tu mají Andreas Groll, Vilém Rupp, Anselm Schmitz, Jan Maloch, Karel Maloch, Karel Pták, Jan Mulač, Moric Adler, je zde několik desítek kusů fotografií Františka Fridricha a dalších. V následujícím 20. století už samozřejmě počet fotografií i rozmanitost jejich autorů vzrůstá. Ve sbírce jsou uloženy snímky z ateliérů J. F. Langhause, Karla Bellmanna, Štencova grafického závodu, autory dalších fotografií jsou Josef Pfeiffer, Julius Pfeiffer, Jan Kříženecký, Zikmund Reach, Tomáš Vojta, Rudolf Bruner-Dvořák, Vladimír Jindřich Bufka, Jaromír Funke, Karel Smolka, Zdenko Feyfar, Josef Sudek (pouze několik kusů), Jaroslav Guth, Ladislav Michálek, Jana Pertáková-Jelínková a mnozí další. Tisíce fotografií však pořizovaly i méně známé osoby, jejichž jména, podpisy a razítka se objevují přímo na fotografiích nebo v písemných materiálech AMP: Karel Bernau, Jan Almer, Alois Klíma, Antonín Alexander, František Fink, Josef Poustecký, Josef Vopravil, Eduard Hnilička a jiní. A těmto autorům, stejně jako organizátorům úřední systematické fotografické dokumentace Prahy v I. polovině 20. století, se článek věnuje především.

Od samého počátku formování sbírky bylo hlavním záměrem získávání a shromažďování obrazového materiálu všech pražských památek k praktickému využití úřednímu i badatelskému. Prvořadým kritériem pro její původce a zpracovatele vždy byla zobrazená skutečnost na fotografiích, nikoli umělecká hodnota. Formování sbírky zásadně ovlivnily tři význam-

né události: vyhlášení asanačního zákona roku 1893 (a následná likvidace domů Josefova a části Starého a Nového Města), vznik Velké Prahy 1. ledna 1922 (počátek systematické dokumentace dosavadního okolí města) a požár Staroměstské radnice 8. května 1945, při němž shořela mj. i část obrazové sbírky a celá sbírka plánů AMP.

Studium písemných materiálů uložených v AMP umožnilo archivní sbírku fotografií sledovat od jejího počátku až do dnešní doby: složité vztahy uvnitř magistrátu – mezi Soupisnou komisí, Památkovým sborem, stavebním odborem a stavebním archivem – a snahy o uložení sbírky v městském archivu (AMP), spory o příslušnost městského fotografa a ateliéru, zřízení fotografického ateliéru v AMP a ustanovení vlastního archivního fotografa.

Dlouholeté moderní zpracovávání fotografií do počítačové databáze (více než 31 000 záznamů od roku 1998) otevřelo v mnoha ohledech nové pohledy na sbírku. Podrobné zaznamenávání všech informací přímo z pozitivů i z negativů, poměrně unifikovaný způsob popisu, využívání všech typů rejstříků a vzájemné předávání všech důležitých údajů dovoluje mnohem kvalitnější orientaci ve sbírce. Snadné a rozmanité databázové sestavy nyní navíc umožnily i propojení mezi současnými signaturami a původním číslováním. To vše společně s využitím písemných materiálů objevených nedávno přímo ve sbírce při reorganizaci nového depozitáře v budově AMP na Chodově objasnilo množství dosud neznámých skutečností. Digitalizace starých a velmi křehkých skleněných desek umožnila jejich šetrný a velmi kvalitní záznam. Prezentace digitálních kopií fotografií na webových stránkách AMP navíc otevírá oboustranně prospěšný kontakt s širokou badatelskou veřejností.

PRAŽSKÝ SBORNÍK HISTORICKÝ XL

Sestavil Václav Ledvinka s redakční radou.
Překlad resumé do němčiny Anna Ohlidalová.
Překlad abstrakt a klíčových slov do angličtiny Stephan von Pohl.
Redakce a jazyková úprava Jaroslav Havel.
Šéfredaktor Václav Ledvinka.

Vydavatelé:

Archiv hlavního města Prahy, Archivní 6, 149 00 Praha 4-Chodov,

[HTTP://WWW.AHMP.CZ](http://www.ahmp.cz)

a

SCRIPTORIUM®

spolek pro nekomerční vydávání odborné literatury,

Pražská 397, 252 41 Dolní Břežany,

[HTTP://WWW.SCRIPTORIUM.CZ](http://www.scriptorium.cz)

(jako svou 176. publikaci),

v Praze roku 2012.

Obálka Marek Laštovka.

Technická redakce, grafická úprava a sazba Miroslav Veselka.

Vytiskl PBTisk Příbram.

Vydání první. Náklad 600 výtisků.

596 stran textu, 60 stran obrazové přílohy,

70 vyobrazení, z toho 10 barevných.

ISBN 978-80-86852-50-8 (Archiv hl. m. Prahy)

ISBN 978-80-87271-78-0 (Scriptorium)

ISSN 0555-0238